

بررسی وضعیت کتابخانه‌های بیمارستان‌های روانی شهر تهران^۱

مهران آشوری^۲

چکیده: امروزه وجود کتابخانه‌های بیمارستانی به منظور جمع‌آوری اطلاعات روزآمد و اشاعه آن، امری ضروری محسوب می‌شود. کتابخانه‌های بیمارستان‌های روانی، نوعی از کتابخانه‌های بیمارستانی به شمار می‌روند که اشاعه اطلاعات روزآمد در آنها به پزشکان، روان‌پزشکان، روانشناسان، دانشجویان پزشکی، و غیره صورت می‌پذیرد. در این پژوهش، کتابخانه چهار بیمارستان روانی: رازی، روزبه، شهید نواب صفوی، و شهید اسماعیلی مورد تحقیق قرار گرفته است. اطلاعات مربوط به وضعیت کتابخانه‌های مورد تحقیق، از طریق پرسشنامه‌ای برای کتابداران این کتابخانه‌ها، جمع‌آوری شد و مطالبی نیز از طریق مصاحبه و مشاهده بر پرسشنامه افزوده شد و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. تعداد ۲۹۲ پرسشنامه بر مبنای نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای میان استفاده‌کنندگان این کتابخانه‌ها توزیع شد که از این تعداد، ۲۲۱ پرسشنامه تکمیل شده، دریافت شد و اطلاعات آنها تجزیه و تحلیل گردید.

مقدمه

به‌طور کلی علم در پیشرفت است و در هر لحظه اکتشافات و تحقیقات جدیدی صورت می‌پذیرد که ممکن است بر تحقیقات قبلی، خط بطلان بکشد. این امر خصوصاً در مورد علم پزشکی و یافته‌های آن مصداق دارد و از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به افزایش

۱. برگرفته از: مهران آشوری، "بررسی وضعیت کتابخانه‌های بیمارستان‌های روانی شهر تهران". پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۳۷۷.

۲. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی

حجم انتشارات، متخصص هرگز نمی‌تواند به کلیه اطلاعات حتی در زمینه تخصصی خود دست یابد. بنابراین، مرکز یا مراکزی که بتوانند اطلاعات را گردآوری و سازماندهی کرده و در مواقع لزوم در دسترس کادر متخصص قرار دهند، ضرورت و اهمیت می‌یابد.

در مرکز بیمارستانی واشنگتن، اطلاعات مورد نیاز کادر پزشکی توسط خدمات LATCH^۱ که اولین بار در سال ۱۹۶۷ در این مرکز ارائه شده، تهیه می‌شود. بدین معنی که کتابدار به همراه متخصصان در تمامی جلسات و همایش‌های پزشکی و در بعضی موارد، حتی در اتاق عمل حاضر می‌شود تا به نیازهای آنان پی ببرد. کتابدار، اطلاعات جاری و روزآمد مورد نیاز آنها را از میان منابع کتابخانه پیدا کرده و به برگه‌هایی که وضعیت روزانه بیمار را نشان می‌دهد، الصاق می‌کند، به طوری که هر روز صبح هنگامی که پزشک، بیمار را ملاقات می‌کند از آخرین مقالات موجود در مورد نحوه درمان بیمار مطلع می‌شود. کتابداری که این وظیفه را به عهده دارد اصطلاحاً کتابدار بالینی^۲ نامیده می‌شود.

جایسن^۳ در مقاله‌ای در سال ۱۹۷۸ می‌نویسد: عملکرد اولیه هر کتابخانه بیمارستانی، تهیه و نگهداری منابع و ارائه خدمات اطلاعاتی مورد نیاز کادر پزشکی و تأمین نیازهای اطلاعاتی آنان در جهت مراقبت از بیماران است. در انجام این امر، کتابخانه نقش تسهیل کننده را برعهده دارد و منابع فراوانی را که در اختیار دارد به آسانی در اختیار مراجعان قرار می‌دهد و یا در حداقل زمان از منابع سایر کتابخانه‌ها، تأمین می‌کند. کتابدار در انجام این وظایف می‌تواند نقش بسیار مهمی را ایفا کند و خدمات ارزنده‌ای را ارائه دهد و با در دسترس قراردادن به موقع اطلاعات روزآمد مورد نیاز کادر پزشکی، کیفیت خدمات درمانی - بهداشتی را بالا ببرد.

بیان مسئله

اهمیت کتابخانه‌های بیمارستانی و لزوم برخورداری آنها از شرایط و امکانات و وضعیت مطلوب و نیز بهره‌وری هر چه بیشتر از امکانات موجود، ایجاب می‌کند تا نسبت به عملکرد این کتابخانه‌ها آگاهی یافته، پایه‌ای برای بهبود وضعیت کتابخانه‌های موجود و ارزیابی خدمات آنها فراهم آید، و نیز برنامه‌ریزی کتابخانه‌های جدید بر مبنای صحیح استوار شود. بدون شک لازمه این امر، شناسایی جزئیات و ویژگی‌های منحصر به فرد این‌گونه کتابخانه‌هاست.

در این پژوهش، وضعیت کتابخانه‌های بیمارستان‌های روانی شهر تهران مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته و تصویری کلی از شرایط کنونی آنها در زمینه‌های فضا و ساختمان، تجهیزات،

1. Literature Attached to Charts

2. (GML) Clinical Medical Librarian

3. Gieson

بودجه، نیروی انسانی، مجموعه، تهیه و سفارش، سازماندهی، خدمات، امانت، اشاعه اطلاعات و نظر استفاده‌کنندگان از این کتابخانه‌ها را مطرح ساخته است و در صدد است تا با گردآوری اطلاعات مورد نظر، مشخص سازد کتابخانه‌های مذکور در انجام وظایف خویش و رسیدن به اهداف خود در چه وضعیتی هستند.

پرسش‌های اساسی پژوهش

با توجه به اهداف پژوهش، پرسش‌های زیر تدوین شد:

۱. وضعیت فضا و ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌های بیمارستان‌های روانی شهر تهران چگونه است؟
۲. بودجه مورد نیاز این کتابخانه‌ها از چه طریقی تأمین می‌شود؟
۳. کارکنان کتابخانه‌ها از نظر تحصیلات چه وضعیتی دارند؟
۴. استفاده‌کنندگان کتابخانه را چه کسانی تشکیل می‌دهند؟
۵. مواد و منابع تشکیل‌دهنده کتابخانه‌ها، در چه موضوع و به چه زبانی هستند؟
۶. مجموعه کتابخانه را چه نوع موادی تشکیل می‌دهد؟
۷. مجموعه کتابخانه (از نظر تهیه، سفارش و سازماندهی) چگونه است؟
۸. ارائه خدمات و وضعیت امانت در کتابخانه‌ها چگونه است؟
۹. اشاعه اطلاعات در این کتابخانه‌ها چگونه است؟

هدف پژوهش

هدف کلی تحقیق حاضر این است که مشخص سازد کتابخانه‌های مورد پژوهش در انجام وظایف خویش در چه مرحله و جایگاهی قرار دارند و در راستای این هدف کلی، اهداف جزئی زیر مدنظر است:

بررسی فضا و ساختمان، تجهیزات و امکانات، بودجه، کارکنان، وضعیت استفاده‌کنندگان مجموعه، تهیه و سفارش، سازماندهی و ارائه خدمات، وضعیت امانت مواد و منابع، اشاعه اطلاعات و موانع و مشکلات کتابخانه‌های مورد پژوهش

روش پژوهش

روش پژوهش پیمایشی است، زیرا با توجه به تعداد جامعه مورد مطالعه و نیز در مقایسه با سایر روش‌های گردآوری اطلاعات، استفاده از این روش با مشاهده، مصاحبه و پرسشنامه،

مناسب‌ترین راه تشخیص داده شد.

جامعه مورد مطالعه در ابتدا به کلیه بیمارستان‌های روانی شهر تهران شامل ۹ بیمارستان محدود شد که از میان این تعداد، ۵ بیمارستان خصوصی بودند و به دلیل آنکه مرکز آموزشی نبوده و تنها جنبه درمانی داشته‌اند بنابراین فاقد کتابخانه بودند و از جامعه آماری حذف شدند در نتیجه، تحقیق بر ۴ بیمارستان دولتی که دارای کتابخانه به معنای متعارف آن هستند متمرکز شد. این کتابخانه‌ها عبارتند از:

۱. کتابخانه بیمارستان رازی
۲. کتابخانه بیمارستان روزبه
۳. کتابخانه بیمارستان شهید نواب صفوی
۴. کتابخانه بیمارستان شهید اسماعیلی

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

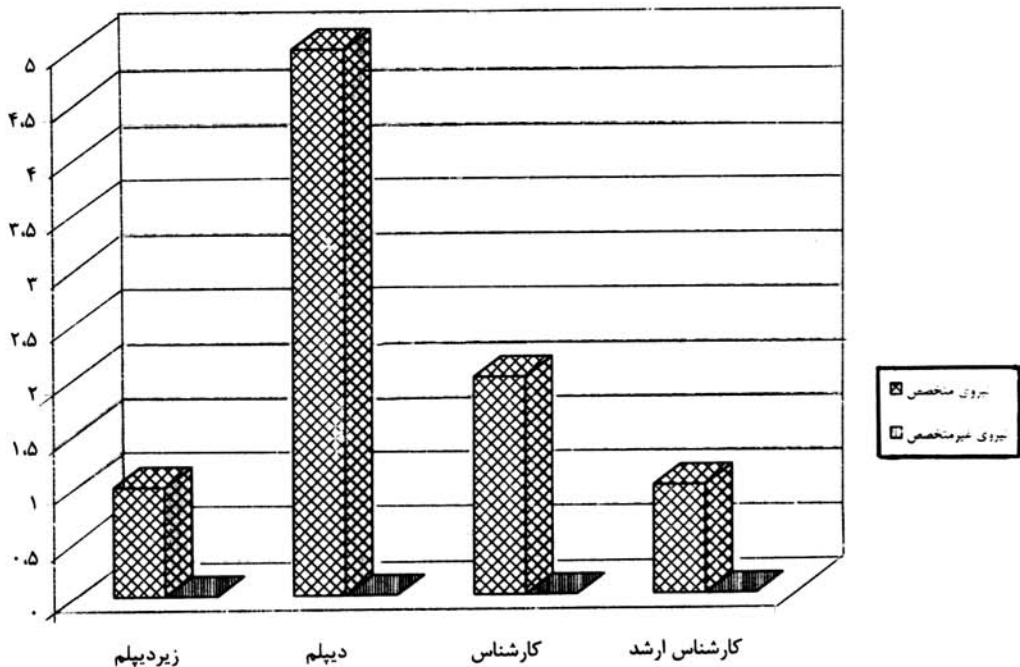
۱. کلیه کتابخانه‌های مورد بررسی، از نظر کیفیت، اختصاصی و یک طبقه هستند. هیچ کدام از آنها از ابتدا به منظور کتابخانه احداث نشده‌اند. ساختمان اکثر آنها قابلیت گسترش ندارد. ۷۵ درصد کل جامعه، فاقد مخزن مستقل بوده و سالن مطالعه در همه مراکز مورد پژوهش با فضای کتابخانه مشترک است. تنها یک کتابخانه دارای سالن همایش بوده است.

در خصوص امکانات و تجهیزات، کلیه کتابخانه‌ها از امکانات حرارتی - برودتی، کپسول آتش‌نشانی و برگردان برخوردار می‌باشند. هیچ‌یک از کتابخانه‌ها دارای بخش خدمات فنی و فهرست‌نویسی نیستند، ۷۵ درصد جامعه مورد مطالعه رایانه ندارد، کلیه کتابخانه‌ها از امکانات الکترونیکی مانند دستگاه میکروفیش خوان، دستگاه فتوکپی، و همچنین امکانات لازم برای استفاده از مواد دیداری و شنیداری برخوردار نبوده، و در این میان، فقدان امکانات ماشینی که لازمه متصل شدن به نظام پزشکی مدلاین می‌باشد، از مسائلی است که مراکز نامبرده را با رکود اطلاعات مواجه کرده است.

۲. مقایسه بودجه در سال‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۷۶، نشان می‌دهد که میزان بودجه در سال ۷۶ به نسبت سال قبل، افزایش داشته است که ۸۰ درصد از آن صرف خرید کتاب و ۱۹/۷۲ درصد آن صرف خرید مجله شده است. با توجه به ارقام مذکور درصد بیشتری از بودجه، به خرید کتاب اختصاص داده شده و عنایت کمتری به خرید مجله و اقلام دیگر شده است. و همچنین خرید مجله از سال ۱۳۷۵ تا ۱۳۷۶ کاهش چشمگیری داشته است.

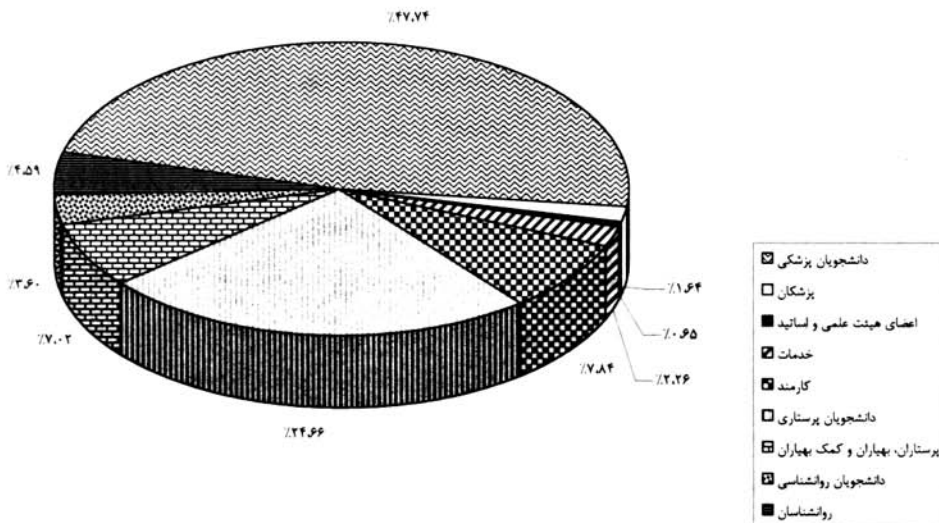
۳. نیروی انسانی شاغل در کتابخانه‌های مورد تحقیق، ۹ نفر هستند که ۱ نفر دارای

تحصیلات کتابداری (کارشناسی ارشد)، ۲ نفر دارای تحصیلات غیرکتابداری (کارشناسی) و ۶ نفر، دارای مدرک دیپلم یا زیردیپلم می‌باشند. از کل نیروهای شاغل، ۷ نفر استخدام رسمی و ۲ نفر کارمند روزمزد می‌باشند. لازم به ذکر است که کارکنان این مراکز، فقط یک‌بار در دوره‌های کوتاه مدت کتابداری شرکت داشته‌اند و این دوره‌ها هرگز برای دومین بار تکرار نشده است. (نمودار ۱)

نمودار ۱. بررسی میزان و نوع تحصیلات کارکنان کتابخانه‌ها

۴. تعداد کل استفاده‌کنندگان کتابخانه‌ها، در نیمه اول سال ۱۳۷۷، ۲۹۲۰ نفر بوده است. که از این تعداد بیشترین استفاده‌کنندگان را دانشجویان پزشکی (۴۷/۷۴ درصد) و سپس دانشجویان پرستاری (۲۴/۶۶) و کمترین استفاده‌کنندگان را اعضای هیأت علمی و اساتید (۰/۶۵ درصد) تشکیل می‌دهند. (نمودار ۲)

نمودار ۲. توزیع شغل و تحصیلات استفاده‌کنندگان کتابخانه

۵. در مورد موضع مواد و منابع تشکیل‌دهنده مجموعه، اگر درصد سهم مجموعه هر یک از موضوعات مختلف در کل مجموعه مورد بررسی قرار گیرد نتایج زیر به دست می‌آید.

۱. روانپزشکی: ۳۶/۷۴ درصد	۲. روانشناسی: ۲۲/۶۷ درصد
۳. پزشکی عمومی: ۱۱/۰۷ درصد	۴. پرستاری: ۷/۱۷ درصد
۵. ادبیات: ۶/۱۹ درصد	۶. دین: ۳/۴۵ درصد
۷. داروشناسی: ۲/۳۶ درصد	۸. مغز و اعصاب: ۲/۲۱ درصد
۹. علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی: ۱/۶۸ درصد	۱۰. علوم: ۱/۳۷ درصد
۱۱. بهداشت: ۱/۳۲ درصد	۱۲. پزشکی اطفال: ۱/۳۱ درصد
۱۳. فلسفه: ۱/۰۵ درصد	۱۴. آموزش و پرورش: ۰/۷۳ درصد
۱۵. مدیریت: ۰/۳۳ درصد	۱۶. تاریخ: ۰/۱۴ درصد
۱۷. آمار: ۰/۱۳ درصد	۱۸. مردم‌شناسی و فرهنگ عامه: ۰/۰۵ درصد
۱۹. هنر: ۰/۰۳ درصد	

اگر درصد گرایش اعضا به موضوعات مختلف مورد بررسی قرار گیرد، موضوعات به ترتیب زیر از بیشترین تا کمترین خواننده را داشته‌اند:

۱. روانپزشکی	۲. روانشناسی	۳. ادبیات
۴. پرستاری	۵. پزشکی عمومی	۶. داروشناسی
۷. دین	۸. مغز و اعصاب	۹. پزشکی اطفال و آمار
۱۰. علوم	۱۱. فلسفه و تاریخ	

در مورد امانت کتاب، با در نظر گرفتن اینکه در نیمه اول سال ۱۳۷۷، کتابخانه به‌طور متوسط ماهانه ۱۷۴۶ نفر مراجعه‌کننده داشته است و در همین مدت ماهانه ۴۹۸ جلد کتاب به امانت رفته است، نتیجه به‌دست آمده نشان خواهد داد که هر عضو کمتر از یک کتاب (۲۸/۵۲ درصد) خواننده است.

۶. کل منابع موجود در مراکز مورد مطالعه، تعداد ۱۲۷۶۷ مدرک است که بیشترین درصد مجموعه به ترتیب به کتاب‌های چاپی فارسی (۴۹/۵۳ درصد)، کتاب‌های چاپی لاتین (۲۴/۲۲ درصد) کتاب‌های مرجع (۵/۱۹ درصد)، نشریات لاتین (۰/۷۱ درصد)، نشریات فارسی (۰/۳۵ درصد) و بالاخره تنها (۰/۰۷۸ درصد) یعنی یک نسخه به زبان عربی اختصاص دارد.

۷. در خصوص چگونگی انتخاب مواد در کتابخانه‌های مورد تحقیق: سفارش کتاب در ۳ کتابخانه از طریق خود کتابخانه و در یک کتابخانه از طریق کمیته انتخاب کتاب صورت می‌گیرد. سفارش نشریات در ۳ کتابخانه از طریق کتابخانه و در یک کتابخانه از طریق معاونت پژوهشی صورت می‌گیرد. همچنین روش انتخاب کتاب در کتابخانه‌های مورد نظر در ۳ کتابخانه با استفاده از فهرست منتشر شده ناشران، یک کتابخانه به کمک کارگزاران کتاب، ۲ کتابخانه از طریق بررسی و جست‌وجو در مجلات، روزنامه‌ها و کتابشناسی‌ها، ۲ کتابخانه از طریق تماس با ناشران و ۴ کتابخانه با کمک درخواست مراجعان بوده است.

در زمینه سازماندهی مواد، در ۷۵ درصد کتابخانه‌ها فهرست‌نویسی بنیادی انجام نمی‌شود و اکثریت کتاب‌ها، بدون فهرست‌نویسی باقی مانده‌اند. نظام طبقه‌بندی کتاب‌ها در دو کتابخانه بیمارستان شهید نواب صفوی و شهید اسماعیلی، نظام رده‌بندی کتابخانه ملی پزشکی امریکا (NLM) است. بیمارستان روزبه از روش طبقه‌بندی کتابخانه کنگره و در بیمارستان رازی روش استاندارد وجود ندارد، یعنی کتاب‌ها با توجه به موضوعات و عناوین روی جلد، طبقه‌بندی و در قفسه قرار می‌گیرند. در ۷۵ درصد کتابخانه‌ها، سازماندهی نشریات، تنظیم الفبایی عنوان با استفاده از کاردکس است و در کتابخانه بیمارستان رازی، تنظیم موضوعی مجلات در قفسه بدون

ثبت در کار دکس انجام می‌پذیرد. در این رابطه گفتنی است که مشکلاتی چون: عدم حضور نیروی انسانی متخصص، نبودن ابزار فهرست‌نویسی، فقدان ابزار و تجهیزات جست‌وجو و کاوش در امر فهرست‌نویسی نظیر دستگاه میکروفیش خوان، CDMARC کتابخانه کنگره و دیسک فشرده کتابخانه ملی و به تبع آن وجود برگه‌ها و برگه‌دان‌های ناقص، نداشتن رف‌برگه و غیره که همگی اینها دست به دست هم داده و پیامدی چون عدم کارآیی و عملکرد درست و در نتیجه سرگردانی مراجعان را دربردارد.

۸. خدمات در کتابخانه‌های مورد تحقیق، بیشتر به ارائه کتاب، نشریات، روزنامه‌ها و پایان‌نامه‌ها به استفاده‌کنندگان کتابخانه‌ها و همچنین همکاری بین کتابخانه‌ای محدود می‌شود. ۷۵ درصد مراکز مورد مطالعه در زمینه برگزاری نمایشگاه کتاب و نمایشگاه نشریات، انتشار تازه‌های کتاب، تهیه کتابشناسی موضوعی و تهیه گزارش فعالیت‌های سالانه، هیچ‌گونه فعالیتی ندارند و تنها کتابخانه بیمارستان رازی، گهگاه اقدام به برگزاری نمایشگاه کتاب و نشریات می‌کند.

۹. نظام دستیابی در ۳ کتابخانه مورد تحقیق به صورت باز می‌باشد. مدت امانت کتاب در ۵۰ درصد کتابخانه‌ها به مدت یک هفته در ۲۵ درصد آنها مدت امانت کتاب از دو هفته بیشتر است و ۲۵ درصد بقیه فقط برای انترن‌ها و رزیدنت‌ها مدت امانت ۱۵ روز می‌باشد. در نیمی از کتابخانه‌های مورد تحقیق، روزنامه، مجلات و کتاب‌های مرجع را امانت نمی‌دهد و در کتابخانه‌های بیمارستان شهید نواب صفوی و شهید اسماعیلی، این منابع را یک روزه به امانت می‌دهند.

جدول ۱. وضعیت مجموعه، توزیع مدارک به تفکیک نوع و تعداد

توزیع مدارک به تفکیک نوع و تعداد	تعداد	درصد
کتاب چاپی فارسی	۶۳۲۳	۴۹/۵۳
کتاب چاپی عربی	۱	۰/۰۰۷۸
کتاب چاپی لاتین	۵۶۴۵	۴۴/۲۲
نشریه‌های فارسی	۴۴	۰/۳۵
نشریه‌های لاتین	۹۱	۰/۷۱
کتاب‌های مرجع	۶۶۳	۵/۱۹
جمع	۱۲۷۶۷	۱۰۰

پیشنهادها

۱. پیشنهاد می‌شود با توجه به وسعت بسیار زیاد کلیه بیمارستان‌ها، مکان مناسب‌تری برای کتابخانه‌ها در نظر گرفته شود و همین‌طور ساختمان کتابخانه از بخش‌هایی که بیماران در آن بستری هستند، جدا باشد.

۲. لازم است در خصوص ایجاد امکانات اختصاصی کتابخانه‌ها از جمله سالن مطالعه مجزا

برای خواهان و برادران، بخش مرجع، بخش خدمات فنی و فهرست‌نویسی، بخش صحافی، اتاق‌های کارمندان، و غیره رسیدگی شود.

۳. تعداد میزها، صندلی‌ها، قفسه‌های کتاب و مجلات، برگه‌دان‌ها، جای روزنامه‌های جاری و کاردکس افزایش یابد.

۴. لازم است امکانات الکترونیکی جدید چون دستگاه‌های رایانه، میکروفیش خوان، فتوکپی و زیراکس در اختیار کتابخانه‌ها قرار گیرد.

۵. پیشنهاد می‌شود که در خصوص ماشینی‌کردن کتابخانه‌ها اقدام شود تا سریعاً اتصال به نظام اطلاعات مدلاین میسر گردد.

۶. میزان بودجه کتابخانه‌ها بالاخص کتابخانه‌های بیمارستان شهید نواب صفوی و شهید اسماعیلی افزایش یابد.

۷. نیروی انسانی در کتابخانه‌ها افزایش یابد تا توان انجام کار با کیفیت بالا در کتابخانه‌ها فراهم شود.

۸. پیشنهاد می‌شود نیروهای متخصص کتابداری با در نظر گرفتن میزان علاقه و تجربه جذب کتابخانه‌ها شوند و از به‌کارگیری نیروهای غیرمتخصص که آموزش آنها مستلزم صرف وقت و هزینه است، خودداری شود.

۹. کتاب‌ها و منابع روزآمد، به‌طور مرتب تهیه، و همچنین منابع و ابزار فهرست‌نویسی خریداری شود.

مآخذ

۱. اعتصامی، پروین. "بررسی درصد استفاده پزشکان متخصص و دستیاران دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی ایران از کتابخانه‌های بیمارستانی برای کمک به درمان و نقش کتابداران شاغل در این کتابخانه‌ها در تهیه اطلاعات برای آنان". پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی ایران، دانشکده مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، ۱۳۷۵.
۲. تجدد، نسرین. گزارشی از فدراسیون بین‌المللی انجمن‌های کتابداری در سال ۱۹۷۲. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۵۱.
۳. دفتر روابط علمی مرکز روان‌پزشکی رازی. ۶۷ سال خدمت مرکز روان‌پزشکی رازی در زمینه‌های: درمانی، آموزشی، توان‌بخشی، پژوهشی. [تهران]، ۱۳۶۴.
۴. راهنمای جامع دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی ایران. [تهران]: دفتر ریاست و روابط عمومی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی. درمانی ایران، ۱۳۷۵.
۵. شکوه امیری، فوزیه. "بررسی وضعیت کتابخانه‌های بیمارستانی وابسته به دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور و مقایسه آنها با برخی از استانداردها". پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشکده دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی ایران، مدیریت و اطلاع‌رسانی پزشکی، ۱۳۷۴.
۶. گوزو، ا. "خدمات مناسب کتابخانه‌های علوم پزشکی در کشورهای جهان سوم". فصلنامه کتاب، ۱۱ (بهار

7. Dragonette, Dorothy. "The Health Sciences Library's Contributions to Patient Care". *Bulletin of Medical Library Association*, 61 (Jan. 1973): 29-32.
8. Gieson, William R. Van. "The Hospital Library in Transition From a Hiway to a Major Interseccion". *Hospital Progress*, 59 (Oct. 1978): 66-69.
9. McCarthy, C. "Third World Medical Libraries". *Camel*, 1981 op.cit. 300-305.
10. Scura, Georgia and Davidoff, Frank. "Case- Related use of the Medical Literature, Clinical Librarian Services for Improving Patient Care". *Journal of American Medical Association*, 245 (Jan. 1981): 50-52.
11. Sowell, Steven L. "LATCH at the Washington Hospital Center, 1967-1975". *Bulletin of Medical Library Association*, 66 (Apr. 1978): 218-222.